

ЕКОНОМСКИ ПРИСТАП КОН БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕТО ПРИ РАБОТА: КАКВИ ПОУКИ МОЖАТ ДА СЕ ИЗВЛЕЧАТ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА?

ECONOMIC APPROACH TO SAFETY AND HEALTH AT WORK: WHAT MESSAGES CAN APPLY FOR THE REPUBLIC OF MACEDONIA?

Doc. d-r.MiroslavAndonovski Faculty of Economy Prilep

Prof. d-r. DimitarNikoloski Faculty of Economy Prilep

Ph.D.NadicaFotevProriskSkopje.

Апстракт

Традиционалниот пристап, во кој подобрувањето на безбедноста и здравјето на работното место се сметаат за дополнителен трошок, полека се заменува со пристапот кон здравјето на работниците, нивната безбедност и благосостојба како составен дел од економската состојба и организацискиот развој на деловните субјекти. Целта на овој труд е преку примена на економската анализа да се покаже дека е можно да се развие здрава и безбедна работна средина каде што ќе се зголеми благосостојбата на работниците и деловните субјекти ќе остварат профит. Менаџерите и оние што се активно вклучени во процесот на донесување деловни одлуки во Република Македонија ова треба да го разберат како предизвик преку создавање на побезбедна работна средина да креираат попродуктивни работни места.

Клучни зборови: Безбедност и здравје при работа, продуктивност, донесување одлуки.

Abstract

The traditional approach by which the safety and health at work were considered as additional expense slowly is being replaced by the reproach to the health of the employees their work safety and well being as constituent part of the economic situation and organizational development of business entities. The purpose of this article is by economical analyze is possible to develop a healthy and safe working environment for the benefit of employees and the profit of business entities. The managers and those who are constantly involved in the process of bringing business decisions in Republic of Macedonia should understand this as challenge through developing more safety of working environment and creating more productive working places.

Key words: safety, health at work, productivity, reaching decisions

Вовед

Целта на економската активност е да се зголеми благосостојбата на поединците и на деловните субјекти, но во исто време да се развива и работната средина. Традиционалниот пристап, каде подобрувањето на здравјето и безбедноста на работното место се гледаа како дополнителен трошок, полека се заменува со пристап каде здравјето на работниците, нивната безбедност и благосостојба се составен дел од економската состојба и

организацискиот развој на деловните субјекти. Поврзувањето на проблемите од областа на безбедност и здравје при работа (БЗР) со тековните прашања од управувањето и развојот на еден деловен субјект покажува дека е можно да се развие здрава и безбедна работна средина каде ќе се зголеми благосостојбата на работниците и деловните субјекти ќе остварат профит. Менаџерите и сите оние кои се активно вклучени во процесот на донесување одлуки во рамките на еден деловен субјект треба да го разберат ова како предизвик преку создавање на побезбедна работна средина да создадат и попродуктивни работни места.

За да се оствари додадена вредност, т.е. да се работи рентабилно, потребно е процесот на работа да не биде попречуван од непредвидени и штетни влијанија врз двигателите односно работниците. Токму овој сегмент од работниот процес треба да го разберат организаторите на работниот процес, и тогаш со сигурност може да се рече дека сите напори за подобрување на благосостојбата со безбедноста при работа сигурно ќе даде позитивни резултати. Целта на еден деловен субјект е да произведе производи или да понуди услуги за кои постои побарувачка на пазарот. За таа цел деловните субјекти ги избираат најекономичните алтернативи за производствениот процес или во процесот на давање услуги. Главна функција на менаџментот е да донесува одлуки за секое ниво на овој процес кои ќе ги детерминираат идните текови на акцијата. Клучен елемент за извршување на процесите се условите за работа. Доколку работата се извршува на работни места кои не ги задоволуваат принципите за безбедност и здравје при работата тогаш може да се јават несреќи при работа, разни инциденти и сето тоа може да предизвика негативен ефект на целиот процес на производство или процес на давање на услуги. Деловниот субјект треба да има информации за сите трошоци и бенефиции поврзани со безбедното работно место и да се поттикне да развива здрава и безбедна работна средина на сите нивоа на делување.

Претпоставки за економски пристап кон безбедноста и здравјето при работа

Сите активности на еден деловен субјект се контролираат врз основа на финансиски информации, затоа е многу битно да се обезбедат потребните информации за работењето во здрава и безбедна работна средина. Врз основа на овие информации може да се оценат трошоците кои настанале од разни несреќи, отсуства од работа поради болест и слично. Лошите услови за работа може да имаат негативен ефект врз работата на деловните субјекти преку зголемување на трошоците или намалување на продуктивноста, но спротивно на ова, со добри и безбедни услови за работа може да се намалат трошоците и да се зголеми продуктивноста. Затоа вредноста од воведување на систем за безбедност и здравје при работа во еден деловен субјект не смее да се потцени. Развојот на работните услови кои пред сè се однесуваат на безбедни услови за работа како и подобрувањето на контролата на производството се фактори кои директно влијаат на намалувањето на загуби при производство, зголемена продуктивност чија крајна цел е зголемување на профитабилноста. Освен тоа, се зголемува благосостојбата на работниците, тие се повеќе мотивирани за работа а деловниот субјект е поатрактивен и поконкурентен на финансискиот пазар. Ако во еден деловен субјект има лоша безбедносна пракса тоа не значи дека се потребни големи финансиски средства за подобрување на состојбата. Често пати и мала инвестиција во тој сегмент како што е промена во организацијата на работата или ергономските интервенции можат да дадат големи резултати. На пазарот сè повеќе се конкурентни деловни субјекти кои имаат иновативни, разновидни и флексибилни работни места и работни места кои што тесно ги одразуваат и почитуваат потребите на вработените. Доколку на едно работно место се исполнети основните барања од аспект на добри работни услови, безбедност на работно место, добар однос на релација вработен работодавач, мотивираност на вработениот тогаш деловниот субјект може да се фокусира на факторите кои ќе ја зголемат продуктивноста

и ефикасноста. Со добра организација на системот за безбедност и здравје може да се подобрат условите за работа а со тоа да се подобри продуктивноста. Подобрувањето на организацијата на работата, таа да се извршува поефикасно и во добра работна средина често пати може да се направи без поголеми капитални инвестиции а крајниот резултат да биде зголемување на нивото на безбедност на вработените и зголемување на нивото на дадени услуги и квалитетни производи.

Слика 1. Поврзување на прашања од област на БЗР со тековно управување

Подобрување на безбедноста и здравјето при работа може да донесе економски придобивки за компаниите, работниците и општеството воопшто. Несреќите и професионалните заболувања може да доведат до тешки трошоци на компанијата. За малите компаниисобено, несреќи на работното место може да имаат големо финансисковлијание. Но ќе биде тешко да се убедат работодавачите и раководните органи на деловните субјекти од профитабилноста од безбедноста и здравјето при работа. Информации и перцепции за иднината на ефектите од одлуки, по можност изразени во монетарна смисла, треба да им помогнат на работодавците во процесот на донесување одлуки. Вистинската вредност на економското оценување е во влијанието на верувањата на донесување одлуки и креирање политички одлуки. За максимална ефикасност во овој поглед, економско оценување треба да биде заедничка активност на сите засегнати страни. Ефикасен начин е да се направи финансиска или економска проценка и да се даде реален преглед на вкупните трошоци на несреќи и придобивките од спречувањето на истите. Во вкупните трошоци и придобивките ќе бидат вклучени очигледните и скриените трошоци, заедно со трошоците кои можат да се измерат и оние кои можат да се изразат само во квалитативна смисла.

Спречување на повреди на работа, колективни повреди и болести поврзани со работата несамо што ги намалува трошоците, но исто така придонесува и за подобрување на перформансите на компанијата. Имплементиран систем за безбедноста и здравјето при работа во еден деловен субјект кој е добро воспоставен врз основа на принципите и законската легислатива може да влијае на неговата ефикасност на многу начини, како на пример:

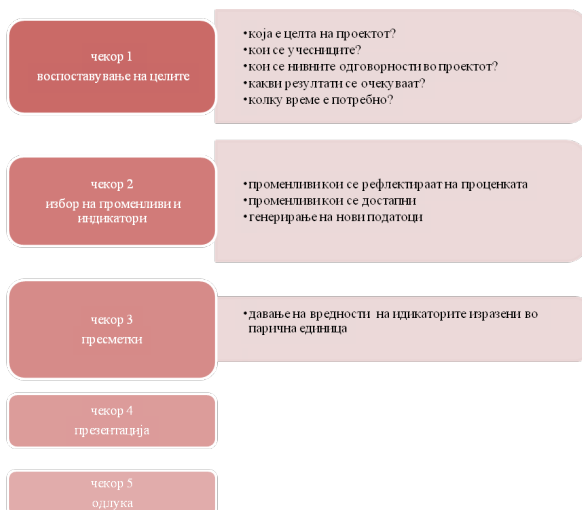
- ако во деловниот субјект работниците се здрави, тогаш тие се и попродуктивни и може да произведат повисок квалитет;
- доколку на работното место има помалку несреќи и болести поврзани со работа тоа доведува до помалку боледувања што на крај од економски аспект

резултира со пониски трошоци и помалку нарушување на производните процеси;

- опремата и работната средина, која е оптимизирана за потребите на работниот процес и кон способностите на работникот и кои се одржуваат соодветно според план за одржување на истата водат кон поголема продуктивност, подобар квалитет и помалку здравствени и безбедносни ризици.

Економски пристап на спречување на повреди на работаво пет чекори

Подготовката на проценка на трошоците од несреќа една компанија или *costbenefit* анализа за превентивни активности не смее да биде премногу комплицирана. Сепак проценката треба да биде добро подготвена и да одговара за своите цели. За максимална ефикасност економското оценување треба да биде заедничка активност меѓу работниците или нивните претставници, стручните лица за безбедност при работа, докторите по медицина на труд, финансиски експерти и носители на одлуки. Доколку се следат следниве пет чекори проценката може да биде релативно едноставна и ефективна и со неа да се добијат првичните економски показатели. Добро е ако проценката се започне со воспоставување на целите, односно да се одреди целта на проектот, да се одредат учесниците, кои ќе бидат нивните интереси и одговорности во проценката, какви резултати се потребни и колку време треба да бидат потрошено за да се направи економското оценување. Следен чекор треба да биде избор на променливи и индикатори при што ќе се изберат варијабли и тоа оние кои се рефлектираат на целите на проценката, оние кои најверојатно ќе бидат достапни и кои се договорени од страна на засегнатите страни. Откако ќе се изберат варијаблите потребно е да се најдат податоци за истите, притоа, може да се користат лесно достапни податоци од евиденцијата на компанијата и сметководствениот систем, да се послужиме со некои надворешните извори на податоци, или ако потребно да се генерираат нови податоци. Врз основа на податоците што досега ги имаме следен чекор е да се направат пресметки со што на измерените индикатори ќе им се дадат вредности изразени во парична единица. Добиените резултати најдобро е кога се презентираат преку едноставна и лесно разбирлива презентација како на пример во табеларен формат поврзан со соодветен графикон и со споредби од други деловни субјекти. На крај целата проценка треба да се интерпретира и да се процени влијанието на добиените резултати врз конечната одлука.

Слика 2. Чекори во пресметка на трошоци

Во пракса, најчесто се случуваат два вида на проценки на трошоците. Едниот е пресметка на трошоците за еден инцидент или вкупно несреќи во даден период на време, а другиот е проценка на економските ефекти од превентивна акција или превенција на несреќа. Овој тип на оценување генерално се користи да се процени можноста на инвестиции, или да изберете помеѓу алтернативи.

Резиме на трошоците за несреќи на работа

Врз основа на најчестите фактори кои влијаат на трошоците може да се направи преглед на трошоците на компанијата безбедноста и здравјето, со тоа што треба да се земе во предвид дека факторите се воопштени и за одредени ситуации некои фактори не треба да се релевантни или некои други може да се додадат. Ако сакаме да се направи годишен преглед, ситетрошоци поврзани со несреќите при работа во една година треба да бидат сумирани во еден вкупен извештај. Како прва група на фактори треба да се земат трошоците кои се јавуваат од управувањето со безбедноста и здравјето, односно тука спаѓаат трошоците на директниот персонал, користење на надворешни услуги, набавка на лична заштитна опрема, замена на производи и слично. Трошоците кои се јавуваат како резултат на лошата организација на БЗР е втората група на фактори кои треба да се земат во предвид. Тука се вбројуваат работни денови поврзани со отсуство од работа, прекумерната работа која должи на лошите работни услови, административни трошоци, правни трошоци, парични казни, надоместоци, трошоци за оштетена опрема и материјали, трошоци за истраги за настаната несреќа и слично. И на крај треба да се земат во предвид и последиците од несреќите за компанијата, како изгубено производство или откажани нарачки, квалитетни ефекти како преработка, поправки, отфрлањата или оперативни ефекти.

Слика 3. Резиме на трошоци

Она што не смее да се изостави а не е изразено директно во износ се нематеријалните ефекти кои може да имаат големо влијание врз работата на деловниот субјект а тоа се

атрактивност за потенцијални клиенти, позиција на пазарот на трудот, атрактивноста за нови кадри.

Заклучок

Зборот *економија* сам по себе асоцира на пари, управување... но *економија на безбедност и здравје при работа*? Ова е термин кој треба да сугерира на нешто многу повеќе од тоа како со подобри услови за работа да добиеме профитабилен бизнис. При секоја економска анализа на менаџментот и за работодавачите на еден деловен субјект без разлика за големината на деловниот субјект и бројот на вработени, финансиските трошоци како и бенефициите од безбедното извршување на работните задачи се значаен дел од анализите и финансиските резултати. Со идентификување и мерење на економските трошоци од повреди на работно место и професионални болести може да се мотивираат компаниите кон сериозен пристап кон проблемот.

Користена литература

1. Фотев, Н. „Безбедноста и здравјето при работа во функција на профитабилноста на компаниите“, Магистерски труд Прилеп 2013
2. Шуклев, Б. „Менаџмент на малите бизниси“ Економски факултет Скопје 2006
3. Спасић, Д. „Економика заштите на раду“. Ниш, 2003
4. Трајкоски, Б. „Деловни финансии со финансиски менаџмент“ Економски факултет Прилеп, 2002.
5. Petersen, D.: “Safety Management: A Human Approach” – American society of safety engineers 2004.
6. GrupaAutora, „Bezbednost i zdravjenaradusaprocenomrizikaradnihmesta“, Beograd 2007
7. Борче Стојчевски, „Планирање на безбедноста и здравјето при работа“, Фондација „Фридрих Еберт“ Скопје 2010
8. M. Heltra, „Projektovanjemenadzmentsistemazivotne i radnesredine“, Univerzitet Singidun um Beograd 2010
9. D. Petersen, „Analyzing safety system effectiveness“, New York: John Wiley and Sons 1996
10. N. Puljinič, „Zastitanaradu, vodiczaposlodavce“, Poslovnizbornik, Zagreb 2006
10. L. Roxane, „Occupational safety and health and economic performance in small and medium sized enterprises“, European Agency of Safety and Health at Work, Luxembourg 2009
11. <http://osha.europa.eu/topics/business/performance>
12. <http://www.ohsas-18001-occupational-health-and-safety.com/>